

5769



*Tora is de ziel in het lichaam van de joodse gemeenschap;
eenieder die kennis wil nemen van Tora is welkom met ons te leren.*

Sjabbat 29 augustus 2009 / 9 elloel 5769
Sidra Ki tetsee, Devariem [Deuteronomium] 21:10-25:19
(Tanach blz. 393-401)
Haftara: Jesjaja 54:1-10
(Tanach blz. 892-893)

Vertaling: Jaap en Sabine Frank

Voor het origineel zie

[www.limmud.org/publications/tasteoflimmud/5768/Ki Teitze](http://www.limmud.org/publications/tasteoflimmud/5768/Ki%20Teitze)

KI TETSEE

In deze sidra schetst Mosjee een breed assortiment aan geboden, waaronder wetten die betrekking hebben op gevangengenomen vrouwen, de opstandige zoon, de teruggave van verloren zaken, het bouwen van een afrastering om het dak, tsitsiet, wetten aangaande overspel en verkrachting, echtscheiding, de kinderloze weduwe en Amalek niet vergeten.

Ki tetsee – Gersjon Winkler

Gersjon Winkler is een geleerde op de terreinen van de Joodse wet, overlevering, theologie en mystiek. Als telg van rabbijnen uit Jehoeda heeft rabbi Winkler de afgelopen 20 jaar veel tijd besteed aan schrijven en lesgeven over de minder bekende wijsheden van het Jodendom en over Hebreeuwse Bijbeluitleg. Hij heeft van af 1980 14 boeken op zijn naam staan waarvan 4 meermalen zijn herdrukt.

In dit gedeelte van onze Tora wordt een schijnbaar eindeloze reeks van nogal tegenstrijdig aandoende aanwijzingen voortgezet die, in het gunstigste geval volstrekt verwarrend lijken. Ze gaan van empathische wetten omtrent de behandeling van werklui tot de botte consequenties van overspelige zaken. In één adem wordt ons voorgehouden onze ossen niet te muilkorven tijdens het ploegen en hopeloos opstandige adolescenten dood te stenigen. En zo gaat het maar door.

En wat dan? Hoe moeten we dit onvoorspelbare, wisselvallige aspect van onze heilige Tora begrijpen, waarover gezegd wordt: “Haar wegen zijn aangename wegen, al haar paden zijn vredig?” (Misjlee [Spreuken] 3:17).

Toegegeven, veel van deze aanwijzingen betekenden 1300 voor de gewone jaartelling een doorbraak van monumentale propties. “Tot aan de negentiende eeuw”, zo schreef de historicus Cecil Roth, “was wreedheid tegen dieren nergens onwettig, behalve in de Joodse wet.” (*The Jewish Contribution to Civilization*, blz. 343 e.v.) Sterker nog: terwijl de hoog geprezen Codex van Hammoerabi (1792-1750 voor de gewone jaartelling) de doodstraf uitspreekt over iedereen die een weggelopen slaaf onderdak verleent, schrijft de even oude Hebreeuwse wetgeving voor: “U mag een slaaf die bij u zijn toevlucht zoekt, niet uitleveren aan zijn meester” (Devariem 23:16-17).

Maar wat moeten we met de rest? Hoe verzoenen we onze ogenschijnlijk zo meevoelende en meelevende Tora en al haar supermenselijke gevoeligheden met de primitieve aansporingen waar zij evengoed mee vol staat?

Misschien ligt het antwoord wel daar, waarin een kloek wordt weggejaagd voordat haar kuikens uit het nest worden gehaald (Dev. 22:6). Maimonides (12^e eeuw) legt deze wet uit als een manier om ons medegevoel te leren opdat we ons ervan bewust worden dat ook dieren gevoelens hebben. (Moree Nevoechiem, hfdst. 3). Nachmanides (13^e eeuw) leert, dat dit voorschrift gegeven is om ons te leren mededogen te hebben (Ramban over Dev. 22:6). Daar zit wel een wezenlijk verschil tussen. Met andere woorden, mededogen voelt lekker. Maar uitdagender is het om onder alle omstandigheden medegevoel te hebben en daarnaar te handelen. Niet slechts in situaties die ons een barmhartig stemmen omdat we met de ander kunnen “meevoelen” of omdat het ons “raakt”, maar ook in die omstandigheden waarbij weinig tijd is, of die ruimte laten voor meevoelen of voor weekhartigheden. Om ook dán met compassie te handelen eist heel wat meer.

De Tora is er niet in geïnteresseerd om ons mededogen te leren voelen, maar eerder hoe we meevoelend moeten leven. Gevoelens zijn plaats- en omstandigheid bepaald, subjectief, persoonlijk en toegespitst op persoonlijke bevliegingen en (voor)oordelen. Bovendien hebben we geen goddelijke openbaringen nodig om ons te leren voelen wat we van nature al geneigd zijn te voelen. Waar we wèl die goddelijke openbaring voor nodig hebben, is om te leren hoe we uit onze gevoelens kunnen putten en hoe we ze -ons Subjectieve Ik voorbij- aan een hogere roeping kunnen laten beantwoorden, als antwoord op een Hogere Wil.

Dát is de gemengde boodschap van onze Tora. Kun je je waar nodig streng opstellen zonder je compassie te verliezen? Kun je iemand geselen die daartoe veroordeeld werd zonder zijn menselijke waardigheid uit het oog te verliezen? (Devariem 25:3). Zou je een doodvonnis op een moordenaar kunnen voltrekken en je desondanks met medegevoel ten aanzien van diens dode lichaam opstellen? (Devariem 21:23). Is het mogelijk met mededogen te stigmatiseren?

De vroege rabbijnen gaven dit vorm toen ze onderwezen dat de volgorde waarop mensen voor de Tora worden opgeroepen tijdens de dienst “Koheen, Levi, Jisraël” moet zijn. Maar in situaties waar men moet kiezen tussen een ongeletterde koheen en een geleerde *mamzeer*, heeft deze laatste voorrang (T.B. Horajot 13a).

Kun je zowel het ene uiterste als het andere aan? Ben je in staat om streng te zijn en toch vol mededogen? En omgekeerd? Kun je van je kind houden en er toch nee tegen zeggen? Rabbi Elazar wees er in de 2^e eeuw al op dat “iemand die met compassie handelt in een situatie die om

strengheid vraagt uiteindelijk streng zal optreden in een situatie die om mededogen vraagt” (Tanchoema, Metsora, hfdst. 1).

Anders gezegd: Kun je in het grijze niemandsland rondspringen? Of bloei je alleen maar op in het zwart-witte gebied? Kun je ronddartelen in een gapende schijnbare tegenstrijdigheid of alleen maar veilig opereren eenduidige land van en/of? Dit is de uitdaging. Koning Shelomo zei het zo'n 2900 jaar geleden al, in een eenvoudige samenvatting: Het is een hele prestatie als je twee tegengestelden kunt vasthouden zonder je greep op beiden te verliezen. (Aanbevolen: lees de tekst in Kohelet [Prediker] 7:15-18).

Een andere invalshoek – Flora Hoori

Als tiener was ik niet altijd even braaf. Ik ruziede met mijn moeder, vocht elk gezag aan en dacht van tijd tot tijd alles beter te weten. Ik werd hieraan herinnerd toen ik opmerkte dat we in Ki Tetsee lezen over de opstandige zoon. Weliswaar werd het verzet dat veel van ons als tieners pleegden (en als ouders van tieners meemaken) misschien wel niet ‘om der wille van de Hemel’ (om het goede van de zaak) gepleegd, maar toch vraag ik me af waar we in de burgerlijke samenleving zouden zijn als er geen verzet zou zijn. Waar zou de samenleving zijn zonder diegenen die weigeren de *status quo ante* klakkeloos te aanvaarden? Zonder diegenen die verandering van de gevestigde orde vanaf de basis afdwingen? Het verzet van diegenen die bij de regering in Engeland verhaal gaan halen over de behandeling van asielzoekers; zij die onvermoeibaar recyclen en hun auto opgeven om zo hun bijdrage te leveren om de klimaatverandering te vertragen; zij die in stilte en zonder tamtam genegenheid en *chesed* (onbaatzuchtige trouw)tonen, vaak zonder gevraagd te zijn en zonder gedachte aan welke publiekelijke erkenning dan ook, terwijl zoveel anderen liever de andere kant op kijken dan dit soort van verzet te steunen. Op hun eigen manier liggen ze allemaal “om der wille van de Hemel” dwars.